

De leraar als directeur van de les

Ontspannen orde hebben én behouden

Ordeproblemen zijn er in alle soorten en maten. Het soort onderwijs, de leeftijd en het cognitieve niveau van leerlingen zijn hierbij van ondergeschikt belang. De mindset en het gedrag van de docent, dat is waar het volgens orde-expert Veronica Weusten allemaal om draait. En hoe clichématig het ook mag klinken: een goed begin is écht het halve werk.

TEKST: RENÉE CONRADI

Iedere docent heeft er in zijn carrière – en in meer of mindere mate – weleens moeite mee. Het creëren en behouden van orde in de klas. Het ordeprobleem kent vele verschijningsvormen: van stiekem sms'en of kletsen tijdens de les tot aan het bewust en systematisch ondermijnen van het gezag van de docent. Simpel gezegd komt het neer op dat leerlingen niet doen wat de docent op dat moment van hen vraagt. Dat

gaat ten koste van de effectieve lestijd, maar ook van het plezier om voor de klas te staan.

Brandjes blussen

Vastbesloten om daar iets aan te doen, verruilde Veronica Weusten vijftientig jaar geleden haar baan als lerarenopleider aan de HAN in Nijmegen voor een eigen organisatie in begeleiding

en training van docenten, teams en directies in alle soorten onderwijs. Eerst individuele trajecten, tegenwoordig voornamelijk groepstrainingen, interactieve voordrachten en soms crisisinterventies. Duizenden lesobservaties en trainingen later komt Weusten tot de conclusie dat het gros van de deelnemende docenten het ordeprobleem ervaart als het voortdurend blussen van brandjes. Soms als strijd tegen een woekerende bosbrand. Onomkeerbaar? Allesbehalve. Volgens Weusten kan iedere docent, natuurtalent of niet, met de juiste vaardigheden op ontspannen wijze orde creëren en behouden. De combinatie tussen theorie en oefenen, véél oefenen in de praktijk staat daarbij centraal.

Drie pijlers

De aanpak van Weusten berust op drie basisprincipes: het leiderschap van de docent over de groep, zijn band met de leerlingen en het kunnen boeien van zijn publiek. Deze pijlers zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ze vormen, samen met de nodige dosis lef, het fundament van een ordelijke lespraktijk. Daarmee kun je maar het beste direct bij de start van het schooljaar beginnen. Niet voor niets organiseert Weusten haar trainingdagen rondom de grote vakantie. 'Alles wat je vooraf goed regelt, hoef je achteraf niet met de brandslang op te lossen. Die eerste weken zijn hét moment om de leiding te nemen.' Dat doe je volgens Weusten onder meer met een beginselverklaring. Daarin staan geldende omgangsvormen die tijdens de les of binnen de hele school van kracht zijn. 'Die verklaring presenteer je als mededeling, niet als vraag. Dat laatste zou betekenen dat ze onderhandelbaar zijn en dat is niet het geval. Het zijn vanzelfsprekendheden. Ook voor leerlingen. Althans, als ze vertrouwen hebben in hun docent.'

Eerst de relatie, dan de les

Investeren in een goede band met leerlingen is dan ook cruciaal. Leerlingen ervaren de combinatie tussen gezag – zo gaan wij het dit schooljaar doen – en nabijheid als de meest gewenste relatie met hun docent (Brekelmans, 2010). Leerlingen willen dat de docent op het juiste niveau een relatie met hen aangaat: je bent de docent, geen vriend. Dat is volgens Weusten echt fingerspitzengefühl. 'Het is niet de bedoeling dat een docent op hetzelfde level gaat zitten door aan een leerling te vragen welke mascara ze gebruikt. Ook is het opbouwen van een goede band persoonsafhankelijk. Zowel voor de docent als voor de leerling.' Een gouden regel is er niet, behalve dan dat het in alle gevallen tweerichtingsverkeer betreft. Leerlingen willen liever weten wie er voor hun neus staat dan hoe diegene over zijn vak denkt. 'Laat je tijdens de eerste les interviewen door leerlingen en stel zelf ook verrassende vragen. Of doe eens iets anders dan ze gewend zijn. Focus je daarbij eerst op de groep als geheel. Daarmee zet je de toon. Daarna kun je gaan investeren in persoonlijker contact. Als je die band eenmaal hebt weten te creëren, dan is dat echt de jus over je werk.'

Actief en interactief

Ook is het van essentieel belang dat leerlingen geen kans krijgen zich te vervelen. Verveelde leerlingen zijn funest voor de orde en de sfeer in de klas. Weet leerlingen te boeien door een les zo actief en interactief mogelijk te maken. 'Om dat te illustreren neem ik bij mijn trainingen altijd een koffertje met voorwerpen mee waarvan niemand weet wat het zijn. De nieuwsgierigheid waarmee deelnemers die voorwerpen onderzoeken, dat is dezelfde

Laat je tijdens de eerste les interviewen door leerlingen en stel zelf ook verrassende vragen

nieuwsgierigheid waarover leerlingen beschikken. Probeer daar altijd op in te spelen. Bijvoorbeeld door het onderwerp van de les te koppelen aan een persoonlijke ervaring, emotie of een probleem. Vraag leerlingen wat zij ervaren, of hoe zij iets zouden oplossen. Leerlingen hebben een natuurlijke neiging om problemen op te lossen. Maak daar gebruik van.'

Makkelijker gezegd dan gedaan

Als de eerste stappen zijn gezet dan is het zaak om de beoogde sfeer te behouden én te onderhouden. Dat betekent niet dat je als docent continu op je strepen moet staan, maar wel dat je pragmatische keuzes maakt als iets misgaat. Daarover schrijft Weusten in haar boek *De geliefde leraar*: 'De geliefde leraar is flexibel en vindt rechtvaardigheid belangrijker dan consequent zijn. Het is niet consequent om te accepteren dat Jonas gisteren zijn huiswerk niet heeft gemaakt, maar het kan onder bepaalde omstandigheden wel heel rechtvaardig zijn.' Eerlijk is eerlijk: te allen tijde de juiste keuze maken is makkelijker gezegd dan gedaan. In de praktijk blijkt dan ook dat de meeste docenten het moeilijk vinden om continuïteit in leiderschap te combineren met een flexibele en gastvrije houding.

Om die reden werkt Weusten tijdens haar tweedaagse training *De directeur van de les* samen met theaterdocent Karen Oosterink en door Oosterink speciaal opgeleide leerlingacteurs. 'De theorie is in veel gevallen niet voldoende. Het is heel belangrijk om interacties te oefenen en daar feedback op te krijgen. Niet alleen van collega's, maar ook van leerlingen. Zo leert de docent niet alleen vanuit een boekje, maar ook vanuit zijn persoonlijkheid ontspannen orde te creëren. Het gaat echt om de combinatie tussen die twee. We oefenen dan ook zoveel mogelijk met concrete praktijksituaties.' Deelnemers geven aan welke specifieke situaties en vaardigheden ze willen oefenen. Op basis daarvan bereiden ze de eerste vijf minuten van een les voor. Die geven ze de volgende dag aan 'onze' geïnstrueerde klas. En nog eens, nog eens en nog eens. Net zo lang tot iedere docent het gevoel heeft er écht te staan. Als directeur van de les' ●

► **Sociaal pedagoog en organisatieadviseur Veronica Weusten heeft zich de laatste 25 jaar verdiept in het ordeprobleem. Zie verder www.weusten-hoorstra.nl.**

Renée Conradi is freelance onderwijsjournalist.